

Κυριακή Α' Νηστειών (της Ορθοδοξίας) (Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 6 Μαρτίου, 2020

(Ιωαν. α', 44-52)

Εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν τῶν νηστειῶν καὶ εἰς τὴν τῶν Ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἀναστήλωσιν

«Πόσο ἀγαπημένες εἶναι οἱ σκηνές σου Κύριε τῶν δυνάμεων. Λειώνει ἀπὸ τὸν πόθο καὶ χάνεται ἡ ψυχὴ μου νὰ βρεθῆ στὶς ἀλῆς τοῦ Κυρίου»· ὄχι γιὰ τὴν ὀμορφιὰ τῶν κτιρίων καὶ τὸ καλὸ χτίσιμο τῶν τοίχων καὶ τὴ στιλπνότητα τῶν μαρμάρων καὶ γιὰ ὅλα ὅσα φιλοτέχνησε μὲ ἔξυπνες ἐπινοήσεις ἐπιδέξιος τεχνίτης. Ὅλα αὐτὰ σὲ δεύτερη μοῖρα τὰ θέτει ὁ Θεὸς κι εἶναι μικρὴ ἢ ἀξία τῶν ἄψυχων τούτων. Αὐτὸ ποὺ εἶναι στὴ πρώτη γραμμὴ τοῦ μετώπου γιὰ τὸν Κύριο καὶ κρίνεται ἄξιο γιὰ κάθε φροντίδα εἶναι **ὁ ἄνθρωπος**, τὸ πολύτιμο ὄν ποὺ εἶναι ὁ κόσμος ὅλος ἢ τιμὴ του, κατὰ τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος ὁ οὐράνιος κι ἐπίγειος, ὁ σύνδεσμος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς αὐτὸς ὁ μικρόκοσμος, γιὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε ὅλος ὁ κόσμος.

Ἄν λοιπὸν οἱ σκηνές τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ στὸ σπίτι τοῦ Κυρίου καὶ στὶς ἀλῆς τοῦ Θεοῦ μας ἔχουν φυτευθῆ ὅσοι ἐδικαιώθηκαν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνθίζουν σὰν τὸ φοῖνικα καὶ σὰν τὰ κέδρα τοῦ Λιβάνου πληθαίνουν, εἶναι ἀληθινὰ ἀγαπητὲς οἱ σκηνές αὐτές. Καὶ θὰ ἔχη δίκιο κάποιος νὰ μὴν τὶς καλέσῃ οὔτε κἄν ἐπίγειες. Γιατὶ ὁ ἔνοικός τους εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν ὅλων κι ὅπου εἶναι αὐτὸς, ἐκεῖ θὰ βρῆς τὰ οὐράνια τάγματα καὶ τῶν φλογόμορφων ἀγγέλων τὴ στρατιά. Γιατὶ ἐγὼ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἡμέρα τοῦ ἔτους σήμερα ἀγάπησα τὴ θεϊκὴ ἱερὴ αὐτὴ σκηνή· ἔχει γεμίσει μὲ τόσο πολλοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ ξεχειλίζῃ σχεδὸν ὁ ναὸς. Κι εἶναι ἔτσι ἐνωμένοι μὲ τὸ σύνδεσμό τους, πρὸς τὸ Θεὸ καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸ τους, ὥστε καὶ τὰ σώματά τους νὰ παραβιάζουν, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ συσφιχθοῦν καὶ νὰ συνενωθοῦν σὲ μιὰ μᾶζα.

Καὶ ἡ πελώρια αὐτὴ πανηγυρικὴ συγκέντρωση σκοπὸ τῆς ἔχει τὴν **ἀνάμνηση τῆς ἀναστήλωσεως τῶν παναγίων εἰκόνων**. Κοιτόταν ὄχι γιὰ τρεῖς μέρες ἢ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ πολὺν καιρὸ στὸ τόπο τῆς ἀφάνειας ἀπὸ τὴ ζήλεια τῶν αἰρετικῶν μὲ ἰουδαϊκὰ φρονήματα. Ἀλλὰ τώρα σηκώνεται ἀπὸ κεῖ μὲ τὴν εὐδοκία τοῦ Πατέρα καὶ πρώτη εὐαγγελίστρια τῆς ἀναστάσεως αὐτῆς εἶναι ἡ πιὸ σεβαστὴ μέσα στὶς γυναῖκες, ἡ μαθήτρια τοῦ Χριστοῦ, ἡ βασίλισσα ποὺ ἔχει ὄνομα τῆς θείας δωρεᾶς (Θεοδώρα). Κι ἔπειτα ἀπ' αὐτὴ περνᾷ τὸ μήνυμα σ' ὅλους τοὺς τότε ἀποστολικούς

πατέρες και κήρυκες τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ξανὰ ὁμορφαίνει πάλι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ τις ἱερόμορφες εἰκόνες καὶ εὐωδιάζει ὀλόκληρη, ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὴν εἰκονομαχικὴ ἀηδία. Ἀφοῦ ἔλαβε θέση μυροφόρου ἢ καλὴ αὐτὴ μαθήτρια καὶ θεόσεπτη βασίλισσα, ὅσους ἔλαβαν μέρος στὴν αἵρεση τοῦ Κοπρώνυμου, σὰν κοπρογέννητα σκαθάρια τοὺς ἔπνιξε καὶ τοὺς ἐξώντωσε. Τὸν ἴδιο τὸν σύζυγό της, τὸ βασιλέα Θεόφιλο, ἄθλια αἰχμαλωτισμένο ἀπὸ τὴν τυραννικὴ αἵρεση, τὸν σήκωσε ὅπως φτωχὸν ἀπὸ τὴν κόπρη, αὐτὴ ποὺ μοιραζόταν τὴ ζωὴ του ὄχι ὁμῶς καὶ τὴ γνώμη του. Ὡ ἐξαίρετη γυναῖκα, ποὺ ἐπανώρθωσε τὶς πτώσεις πολλῶν γυναικῶν. Ἡ Εὐὰ διώχνει τὸν ἄνδρα ἀπὸ τὸν Παράδεισο, μολύνοντας τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν παρακοή της. Στὴν κοπριὰ κοιτόταν ὁ Ἰὼβ μὲ δύσοσμο σῶμα καὶ εὐωδιαστὴ ψυχὴ καὶ ἡ κακὴ ἐκείνη γυναῖκα τὸν συμβούλευσε νὰ σπιλώσῃ καὶ τὴν ψυχὴ του μὲ τὴ βλασφημία. Δὲν ἔκαμε ἔτσι ἡ θεοφίλητη αὐτὴ γυναῖκα (σ' αὐτὴν πιὸ πολὺ ταιριάζει τοῦ ἀνδρὸς της τὸ ὄνομα). Ἐπειδὴ ἀγάπησε τὸ Θεό, τὴν ἀγάπησε καὶ κεῖνος καὶ γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ, ἀγάπησε τόσο σφοδρὰ τὸν ἄνδρα της, ὥστε ἀπὸ τὸν Ἄδη νὰ τὸν ἐξαρπάσῃ κι ἀπὸ τὶς ἐκεῖ τιμωρίες καὶ μὲ φιλόθεο ζῆλο καὶ μόχθο πνευματικὸ νὰ τὸν εἰσαγάγῃ στὸν παράδεισο. Καὶ τὸν ἔσωσε ἀπὸ τὴν βλασφημία τῆς σιχαμερῆς αἱρέσεως τοῦ Κοπρώνυμου, ποὺ στὴν κοπριὰ της καθόταν, καὶ ἄρχισε θερμὸν ἀγῶνα νὰ τὸν πλησιάσῃ στὸν Χριστό, ποὺ τὸνομά του μῦρο εἶναι χυμένο.

Ἔτσι γυναῖκες, ν' ἀγαπᾶτε τοὺς ἄνδρες σας, ἔτσι νὰ τοὺς βοηθᾶτε. Μὴν ἐπικοινωνῆτε μὲ τοὺς ἄνδρες σας σαρκικὰ μονάχα, ἀγαπώντας τους γιὰ τὴν ἡδονή. Βοηθεῖστε τους καὶ σ' ὅ,τι ὠφελεῖ τὴν ψυχὴ καὶ συμβουλευτέ τους τὰ κατάλληλα γιὰ τὴ σωτηρία. Κι ἂν πρὶν ἀπὸ σᾶς τοὺς ἀρπάσῃ ὁ θάνατος μὲ ἀκάθαρτη ψυχὴ, κάμετε φροντίδα σας τὴν σωτηρία τους μὲ προσευχὰς, μὲ δάκρυα, μὲ ἐλεημοσύνες, μὲ ἱερὰς τελετὰς. Μπορεῖς, γυναῖκα καὶ νεκρὸ νὰ σώσῃς τὸν ἄνδρα σου μὲ τοῦτα. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ τώρα κάποιοι, σκύβαλα τῆς αἱρέσεως τοῦ Κοπρωνύμου, κι ἀποτολμοῦν οἱ λυσσαλέοι νὰ ρίχνουν κοπριὰ ἐπάνω στοὺς προσκυνητὰς τῶν ἱερῶν εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Ἔτσι ἐγὼ ὀνομάζω τοὺς βλάσφημους λόγους ἐκείνων καὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι Βογόμιλοι, οἱ γνήσιοι μαθηταὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, συμμαθηταὶ τοῦ προδότη Ἰούδα. Σ' αὐτοὺς τώρα στρέφω τὸ πρόσωπο τοῦ λόγου. Γιατὶ πολλὰς φορὰς ἐγὼ τοὺς ἀντιμετώπισα κατὰ πρόσωπο καὶ ἐξευτέλισα τὰ μιὰρὰ πρόσωπά τους, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ὑβρίζουν αὐτοί. Ὀλίγα κομμάτια ἀπὸ τὸ διάλογο ἐκεῖνον ἀφοῦ ἀποσπάσω, θὰ τὰ μεταφέρω στὴ δική σας ἀγάπη, γιὰ νὰ εἴστε ἐνήμεροι τῆς πλάνης τους καὶ νὰ μὴν ἐξασθενήσετε ἀπὸ ἄγνοια χωρὶς νὰ τὸ καταλάβετε μὲ τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους τούτων. Γιατὶ πολλοὶ τώρα περιφέρονται καὶ μπαίνουν στὰ σπίτια γυρίζοντας στὰ σκοτεινὰ καὶ μὲ τὸ ἐξωτερικὸ τῆς εὐλάβειας συναρπάζουν πολλούς. Ἐνῶ εἶναι διάβολοι σκοτεινόμορφοι, μετασχηματίζονται σ' ἀγγέλους φωτός.

Μὲ ρώτησε κάποιος ἀπὸ τοὺς δαιμονοπρόσωπους τούτους Βογομίλους. **Γιατί, μοῦ εἶπε, προσκυνᾶτε τοίχους, καὶ σανίδες καὶ ἀσβέστη καὶ διάφορα χρώματα; Μ' αὐτὰ ἐννοῦσε τὶς ἄγιες εἰκόνες. Κι ἐγὼ τοῦ εἶπα·** Πότε εἶδες κάποιον ἀπὸ

τοὺς πιστοὺς τῆς δικῆς μας Ἐκκλησίας νὰ πηγαίνει στὰ ἀσβεστοκάμινα, ἢ στὰ ἐρείπια, ὅπου οἱ σωροὶ ἀπὸ πέτρες ἢ στὰ χρωματοπωλεῖα καὶ νὰ τὰ προσκυνᾷ καὶ νὰ τὰ σέβεται; Ἄν ἀπονέμαμε σεβασμὸ στὶς πέτρες καὶ τὰ χρώματα, εἶναι ἀνάγκη, ὅπου βλέπαμε ἢ πέτρα ἢ σανίδα, νὰ τὰ προσκυνοῦμε. Τώρα ὅμως αὐτὸ δὲ γίνεται κι οὔτε ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀλήθειας θὰ τολμήσῃ νὰ πῆ. **Ἀπονέμομε τὸ σεβασμὸ ὄχι στὰ ὑλικά ἀλλὰ στὴ μορφὴ ποῦ τὰ ὑλικά σχηματίζουν καὶ ὄχι σὲ κάθε μορφὴ ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὑπεραγίας Μήτερας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων. Ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας πηγαίνει στὸ πρότυπο.** Κι ἀπεικονίζεται ὁ Χριστὸς ἐπάνω σ' αὐτὴ τὴ σανίδα ἢ πάνω στὸ τοῖχο γυμνὸς μ' ἀπλωμένα τὰ χέρια στὸν σταυρό. Καὶ στέκονται κοντὰ Ἰουδαῖοι ποῦ τὸν ποτίζουν ξίδι καὶ χολὴ καὶ τὸν κεντοῦν στὴν πλευρὰ, ἐνῶ ὁ Πιλάτος κάθεται σὲ θρόνο μὲ πολλοὺς δορυφόρους. Ὅλα αὐτὰ ἱστορημένα μὲ χρώματα. Ἐμεῖς ὅμως παραβλέποντας τὸν καθισμένο στὸν θρόνο, τοὺς Ἰουδαίους ποῦ τὸν περιγελοῦν, τοὺς δορυφόρους ποῦ τὸν πληγώνουν, τὸν κρεμασμένο στὸ σταυρὸ ἐπάνω γυμνὸ ποῦ αὐτοὶ περιγελοῦν ἐμεῖς προσκυνοῦμε κι ἀσπαζόμαστε. Κι ἐδῶ κι ἐκεῖ ὑπάρχουν χρώματα κι ἐδῶ κι ἐκεῖ ὑπάρχουν μορφές. **Γιατὶ ὅμως ἄλλες μισοῦμε κι ἀποστρεφόμεστε καὶ τὶς ἄλλες τὶς ἀγαποῦμε καὶ τὶς ἀσπαζόμαστε;** Γιατί; Νὰ σοῦ πῶ. Γνωρίζομε ὅτι **τὰ ἅγια πρότυπα ἔχουν καὶ ἅγιες ἀπεικονύσεις. Τὰ μιὰρὰ πάλι πρότυπα ἔχουν καὶ μιὰρὲς ἐπεικονίσεις.** Πάλι σὲ ρωτῶ κι ἀποκρίσου μου πάλι. Τὸ βιβλίον τῶν Εὐαγγελίων τὸ θεωρεῖς ἅγιο καὶ τὸ σέβεσαι σὰ θησαυροφυλάκιο τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἢ κι αὐτὸ τὸ ἀποστρέφεται καὶ τὸ κατατάσσει στὰ ἀνάξια τιμῆς; Ὅχι, ἀπαντᾷ, ἀνάξιο, ἀλλὰ τὸ θεωρῶ ἄξιο γιὰ μεγάλη τιμὴ καὶ τὸ προσκυνῶ καὶ τὸ ἀσπάζομαι. Τούτο τὸ εἶπες καλά. Εἶναι στ' ἀληθινὰ πολυτιμότερο καὶ ἁγιώτατο πραγματικὰ βιβλίον τῆς ζωῆς ποῦ μεταφέρει στοὺς αἰῶνες. Ἀπὸ τὸ λόγο σου λοιπόν, Βογόμιλε, θὰ καταδικαστῆς. Πές μου λοιπόν· τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ σανίδες καὶ δέρματα καὶ κλωστὲς ποῦ σφίγγουν τὰ δέρματα καὶ μελάνι καὶ ἄλλα χρώματα; **Ὅταν λοιπὸν καὶ σὺ προσκυνῆς καὶ ἀσπάζεσαι τὸ βιβλίον τῶν Εὐαγγελίων, προσκυνεῖς κι ἀσπάζεσαι τὶς σανίδες καὶ τὸ μελάνι καὶ τὰ δέρματα ἢ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ ποῦ εἶναι γραμμένοι στὸ βιβλίον;** Ναί, ἀπάντησε, τοὺς λόγους ποῦ εἶναι γραμμένοι στὸ βιβλίον. Καὶ μπορεῖς μ' ἄλλο τρόπο νὰ παραδώσης τοὺς λόγους αὐτοὺς στὴ γραφὴ καὶ στὴν ἀνάγνωσις χωρὶς μελάνι ἢ καὶ χαρτί; Ὅχι, λέγει. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ συμπέρασμα μας; Ὅτι γιὰ νὰ γραφοῦν οἱ Εὐαγγελικοὶ λόγοι χρησιμοποιοῦνται τὰ δέρματα, τὸ μελάνι καὶ τ' ἄλλα. Καὶ **ὅ,τι τιμᾶται εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ποῦ ἔχουν γραφτῆ στὸ βιβλίον.** Ὡστε **ἂν κάποιος σβῆσῃ τοὺς λόγους, σβῆνει καὶ τὴν τιμὴν τοῦ βιβλίου κι ὅ,τι ἀπομείνη εἶναι ἀνάξιο σεβασμοῦ καὶ προσκυνήσεως.** Παρόμοια στοχάσου, αἰρετικὲ καὶ ἀνόητε, καὶ γιὰ τὶς ζωγραφιῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων. **Αὐτὸ ποῦ τιμοῦμε καὶ προσκυνοῦμε εἶναι ἢ εἰκόνα καὶ τὸ ὄνομα εἴτε τοῦ Χριστοῦ εἴτε τῆς Παναγίας εἴτε κάποιου ἁγίου.** Κι αὐτὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ μορφοποιηθοῦν καὶ νὰ ἀπεικονισθοῦν παρὰ μὲ διάφορα χρώματα· **ἂν σβηστῆ ἢ εἰκόνα, γίνονται στὸ ἐξῆς κοινὰ τὰ ὑλικά καὶ ἀνάξια γιὰ τιμὴν.**

Για να μεταχειριστούμε ένα παράδειγμα, ἄς ὑποθέσωμε ὅτι κάπου ὑπάρχει ἕνας καθρέφτης ἀπὸ γυαλί ἢ μέταλλο καὶ φαντάσου ὅτι ὁ Χριστὸς ἀντὶ κάποιος ἄλλος στέκεται μπροστὰ σ' αὐτοὺς τοὺς καθρέφτες. Καὶ σχηματίζεται ἡ εἰκόνα του στὴ στιλπνότητα τοῦ καθρέφτη καὶ νὰ φαίνεται σ' αὐτὴν καθαρά. **Ἄν λοιπὸν κάποιος πλησιάσῃ μὲ πόθο στὸν καθρέφτη, ὅπου διαγράφεται ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἀγγίξῃ μὲ τὰ χεῖλη του καὶ τὸν ἀσπαστῇ, τὸν καθρέφτη τάχα τιμᾷ ἢ τὴ μορφή τοῦ Χριστοῦ ποὺ καθρεφτίζεται; Γιατὶ ἂν τιμοῦσε τὴν ὕλη τοῦ καθρέφτη καὶ ἀπέδιδε σ' αὐτὴ σεβασμὸ θὰ ἦταν συνακόλουθο νὰ προσκυνῇ κάθε γυαλί καὶ κάθε μέταλλο. Ἄν ὅμως τέτοιο πρᾶγμα δὲν ἔκαμε ποτὲ καὶ ἀσπάστηκε ἐκεῖνο μόνο, ὅπου παρουσιάστηκε ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ, εἶναι φανερὸ καὶ σὲ τυφλὸ ὅτι ἐτίμησε τὴ μορφή τοῦ Χριστοῦ ποὺ φαίνεται ἐπάνω στὴν ὕλη.** Κατὰ τὸν ὅμοιο τρόπο νὰ σκέφτεσαι καὶ γιὰ τὶς ἅγιες εἰκόνες. Ἀλλὰ σὺ ὁ αἰρετικὸς δὲν εἶσαι μόνο εἰκονομάχος ἀλλὰ πέρα πέρα Χριστομάχος καὶ γι' αὐτὸ εἶσαι γεμᾶτος πολεμικὸ μένος κατὰ τῆς ἁγίας εἰκόνας του κι ἔχεις ἀποθηριωθῆ ἀπὸ τὸ δαίμονα ποὺ κατοικεῖ μέσα σου. Γιατὶ κι οἱ παρδάλεις λένε ὅτι μισοῦν τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων καὶ λυσσοῦν μὲ μανία ἐναντίον τους, κι ἂν κάπου δοῦνε ζωγραφισμένη ἀνθρώπινη μορφή, μανιάζουν μ' αὐτὴ καὶ πηδοῦν κατὰ πάνω της ἔξαλλα καὶ δείχουν τὰ νύχια τους. Τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ γιοὶ τῆς ἀπώλειας, οἱ πρόδρομοι τοῦ Ἀντιχρίστου, οἱ διαβολικοὶ πραγματικὰ Βογόμιλοι. Τὸ Χριστὸ μισοῦν ἄτοπα κι ὄχι μόνο δὲν ἀνέχονται νὰ ἀντικρῦζουν τὴν πανσέβαστη μορφή του ἀλλὰ τῆς δίνουν καὶ τὴν ὀνομασία τοῦ εἰδώλου.

Ἀληθινὰ «*τάφος ὀλάνοιχτος εἶναι ὁ λάρυγγας τους*» καὶ βγάζει πολλὴ κακοσμία ἀπὸ βλασφημία· εἶναι γιοὶ τοῦ σκότους καὶ δὲν βλέπουν τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. Ὁ Χριστὸς, ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ὅταν εἶδε τὸ ὁμοίωμα τοῦ αὐτοκράτορα Τιβέριου, ἀνθρώπου ἀπίστου καὶ εἰδωολάτρη, οὔτε τὸ ὕβρισε οὔτε τὸ ἀποκάλεσε εἰδωλο ἀλλὰ εἰκόνα. Καὶ συ δυστυχισμένε δὲ νιώθεις φρίκη, τὸ βασιλέα τῶν οὐρανῶν, τὸν ἀπλησίαστο ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους καὶ τὴν εἰκόνα του νὰ τὴ θεωρῆς βλάσφημα εἶδωλο; Καὶ **ποῦ ὁ Χριστὸς ἀποκαλεῖ τοῦ αὐτοκράτορα τὴ μορφή εἰκόνα**, ἄκουσε. Κάποτε ἐρώτησαν τὸ Χριστὸ οἱ φίλοι σου καὶ ἀδελφοί σου καὶ ὁμόφρωνες. Δὲ διαφέρει σὲ τίποτα ἀπὸ τὸν Ἑβραῖο ὁ Βογόμιλος ἢ καλύτερα εἶναι ὁ Βογόμιλος ἀπὸ κάθε Ἑβραῖο πὸ ἀσεβῆς. Γιατὶ ὁ Ἑβραῖος κι ἂν εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα κακός, παραδέχεται ὡστόσο ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς πλάσης. Ἐνῶ ὁ Βογόμιλος ἀποδίδει τὴ δημιουργία στὸ διάβολο. Ἄλλαξε θέση γι' αὐτὸ, οὐρανέ, καὶ ταραχτῆτε, θεμέλια τῆς γῆς. Ἀνοίξετε καὶ καταπιῆτε τοὺς ἀποστάτες καὶ ὕβριστὰς τοῦ Πλάστη καὶ Δημιουργοῦ ὄλων, ὅπως στὸ παρελθὸν τοὺς φίλους τοῦ Δαθὰν καὶ τοῦ Ἀβειρών.

Ἄς γυρίσωμε σ' αὐτὸ ποὺ λέγαμε. Ρώτησαν κάποτε τὸν Χριστὸ οἱ Ἰουδαῖοι «ἂν ἐπιτρέπεται νὰ δίνουν στὸν αὐτοκράτορα τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου ἢ ὄχι». Κι ὁ Χριστὸς ἀπάντησε: «Δείξατέ μου τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου». Κι ὅταν τοῦ τὸ ἔδειξαν τοὺς εἶπε πάλι· «Τίνος εἶναι ἡ εἰκόνα αὐτὴ καὶ ἡ ἐπιγραφή»; τοῦ αὐτοκράτορα ἀπάντησαν. Καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· Ἀποδώσετε στὸν Καίσαρα ὅ,τι ἀνήκει στὸν Καίσαρα καὶ στὸ Θεὸ ὅ,τι ἀνήκει στὸ Θεό». Ἄκουσες κακοήθη Βογόμιλε, τὸ Χριστό, ποὺ εἶπε·

τίνος είναι ή εικόνα αυτή και ή έπιγραφή; Κι ότi τὸ **ἀποτύπωμα πάνω στο νόμισμα είναι τοῦ Καίσαρα εικόνα κι ὄχι εἶδωλο**. Ἀλλά γράφει ή Γραφή, μάς λέει: «Τὰ εἶδωλα τῶν ἔθνῶν εἶναι ἀσήμι και χρυσάφι και ὅτi αὐτὰ οὔτε λόγο ἔχουν, οὔτε ὄραση οὔτε κίνηση». Ἐπειδὴ λοιπὸν και οἱ εἰκόνες οὔτε κάμουν οὔτε προκαλοῦν κάτι ἀπ' ὅ,τi τὰ ὄντα ποὺ συναισθάνονται και μιλοῦν και κινοῦνται, λέμε ὅτi δὲν εἶναι ἀνόμοια ἀπὸ τὰ εἶδωλα. Ἀνόητε κι ἀσυναίσθητε! Ἄν οἱ εἰκόνες μιλοῦσαν, ἂν ἔβλεπαν, ἂν ἄκουαν, ἂν περπατοῦσαν δὲ θὰ ἦσαν εἰκόνες οὔτε ὁμοιώματα ἀλλὰ πρότυπα και τέλειοι ἄνθρωποι. Ἐνῶ ή εἰκόνα εἶναι μονάχα ὁμοίωμα ἐνὸς προτύπου και ἀπομίμηση μιᾶς μορφῆς. Ἡ Ἁγία Γραφή ἀποκαλεῖ εἶδωλα τὰ ὁμοιώματα τῶν δαιμόνων. Δαίμονες ἦσαν οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκφράζεται ἔτσι «Οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν εἶναι δαιμόνια». Κι ἐπειδὴ τάχα τῶν ἔθνῶν οἱ θεοὶ εἶναι δαιμόνια, θὰ ἀρνηθοῦμε ἐμεῖς τὸν ἀληθινὸ Θεὸ και θὰ ζήσωμε στὸν κόσμον σὰν ἄθεοι; Τὸ δικὸ σου σκοτεινὸ πνεῦμα μόνο μπορεῖ νὰ τὸ πῆ αὐτό· ἐπειδὴ οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν ἦσαν δαιμόνια, μήτε σεῖς νὰ μὴν τιμήσετε τὸ Θεὸ, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθῆτε δαιμονολάτρες ἀλλὰ μείνετε ἄθεοι. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀθεΐα και ἀσέβεια, τὸ ἴδιο θὰ ἐπαναληφθῆ και στ' ἀποτυπώματα. Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευαν μορφὲς τῶν δαιμόνων· ἐμεῖς τοῦ Χριστοῦ και τῶν ἁγίων του. «Τὶ σχέση ἔχει τὸ φῶς με τὸ σκοτάδι ἢ πῶς νὰ συμφωνήσῃ ὁ Χριστὸς με τὸ Βελίαλ»;

Ἄν τὸ σκοτάδι και τὸ φῶς εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα θὰ εἶναι ἐπίσης τὸ ἴδιο ή εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ και τὸ εἶδωλο. Ἀλλά μακάρι νὰ στραφῆ ή βλασφημία ἐπάνω στο σιχαμερὸ κεφάλι σου, τρισκατάρατε Βογόμιλε. Μάθε λοιπὸν τὴν ἀλήθεια, ἔχθρὲ τῆς ἀλήθειας. Τὰ ἔθνη ἐκεῖνα τὰ πολύθεα και τὰ ἄθεα ἔφτιαχναν γλυπτὰ ὁμοιώματα τῶν δαιμόνων και τὰ ἐλάτρευαν σὰν θεοὺς και λογάριαζαν αὐτὰ τὰ ἄψυχα σὰν κηδεμόνες τῆς ζωῆς. Κι ἦσαν μαζί και τὰ πρότυπα και τὰ ὁμοιώματά τους δαίμονες και ὁμοιώματα δαιμόνων. Ὁ Χριστὸς ὅμως ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἀφοῦ εἶναι μονογενῆς Γιὸς και Λόγος τοῦ ἀναρχοῦ Πατέρα, **ἔγινε γιὰ χάρη μας ἄνθρωπος στ' ἀληθινὰ κι ὄχι με τὴ φαντασία**, κι ἔμεινε συνάμα αὐτὸ ποὺ ἦταν και τὸ σχῆμα ἀκριβῶς τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς του ἀπεικονίζομε και σὰν ἅγιο τὸ τιμοῦμε, γιὰτὶ κι ὁ Χριστὸς εἶναι πανάγιος. Ὅμοια συμπεριφερόμαστε και πρὸς τοὺς ἁγίους. Ἀλλά κι ὅταν τιμοῦμε και προσκυνοῦμε τὶς ἁγίες εἰκόνες γιὰ τὴν ὁμοιότητά με τὰ πρότυπά τους, δὲν σεβόμαστε -μὴ γένοιτο- σὰν νὰ ἦσαν θεοί. Ἀλλά και σὲ ἀνάθεμα ὑποβάλλομε αὐτοὺς ποὺ μάς ἀποδίδουν συκοφαντία. Γιατὶ, **με ἐξαίρεση τὸ Χριστὸ, δὲ θεωροῦμε θεοὺς ἀπὸ τὴν φύση τους μήτε τὰ ἴδια τὰ πρότυπα τῶν ἁγίων εἰκόνων**. Τοὺς νομίζομε μᾶλλον γνήσιους δούλους τοῦ Θεοῦ και τοὺς ἀγαποῦμε, γιὰτὶ ἀγάπησαν ἀληθινὰ τὸ Θεὸ και τοὺς τιμοῦμε, ἐπειδὴ ὡς τὸ τέλος ἀγωνίστηκαν, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν Χριστό.

Σοῦ ξαναθέτω τὴν ἐρώτηση, Ποιὸς λέει «Τὰ εἶδωλα τῶν ἔθνῶν εἶναι ἀσήμι και τὸ χρυσάφι» και τὰ παρακάτω; Ὁ Δαυίδ, θ' ἀπαντήσης. Κι ὁ Δαυίδ ποιοῦ νόμου μαθητῆς και τηρητῆς ἦταν; Τοῦ παλιοῦ νόμου, τῆς σκιᾶς ἢ τοῦ νέου, τοῦ φωτός; Βέβαια τοῦ παλιοῦ. Καὶ πῶς σὺ ὁ Βογόμιλος ἂν και ἀπορρίπτῃς τὰ βιβλία τοῦ Παλιοῦ νόμου κι ἀποδίδῃς στὸν πονηρὸ τὴ νομοθεσία αὐτὴ κι ὄχι στὸν ἀγαθὸ Θεὸ κι ὅλα αὐτὰ

καταδικάζεις στη σιγή, πώς αποσπᾶς ἀπὸ τὴ σειρά του τὸ ἐδάφιο αὐτὸ καὶ τὸ προβάλεις σ' ἐμᾶς; Πρέπει νὰ παραδεχθῆς τὸ νόμο στὸ σύνολό του, ἀλλιῶς ἂν δὲ τὸν παραδεχτῆς ἐκείνου, νὰ μὴν παραδεχτῆς μήτε τὸ λιγόλογο τοῦτο διάψαλμα (μεσῳδῶ). Εἶναι ἀνοησία μιὰ μόνο ἀκτῖνα ἀπ' ὄλο τὸν ἥλιο νὰ ἐπαινέσης σὰν λαμπρή, σὰν χρυσοπὴ καὶ ν' ἀποδώσης ζόφωση σ' ὅλες τὶς ἄλλες. Ἡ πῶς θὰ μπορέσης μιᾶς πηγῆς τὸ ρεῦμα νὰ τὸ χωρίσης σὲ γλυκὺ καὶ πικρὸ; Καὶ πῶς παρατρέχεις θεληματικὰ τοῦτο; Ὅτι ὁ παλιὸς νόμος ἢ μᾶλλον **ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ποὺ μίλησε μέσα στὸ νόμο δίνοντας παραγγελίες στὸν Ἰσραὴλ καὶ λέγοντας «Δὲ θὰ κάμης κανένα ὁμοίωμα οὔτε ὅσων εἶναι στὸν οὐρανὸ, οὔτε ὅσων εἶναι στὴν γῆ», ὁ ἴδιος ὤρισε νὰ κατασκευάσουν δύο Χερουβεὶμ χρυσοστόλιστα καὶ νὰ τὰ στήσουν ἀπ' τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη στὴν ἱερὴ κιβωτό;** Μάρτυρας στὸ λόγο μου γίνεται καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ἀπόστολος ποὺ ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, μιλῶντας γι' αὐτὸ τὸ θέμα στὴν Ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ λέγοντας κατηγορηματικὰ «Μετὰ τὸ δεύτερο χωρίσμα εἶναι σκηνὴ ποὺ λέγεται Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἔχει χρυσὸ θυμιατήρι καὶ τὴν κιβωτὸ τῆς διαθήκης, σκεπασμένη μὲ χρυσάφι ἀπὸ παντοῦ, ὅπου βρίσκεται ἡ χρυσοῦ στάμνα μὲ τὸ μάννα καὶ τὴν ράβδο τοῦ Ἀαρών, ποὺ βλάστησε καὶ οἱ πλάκες τῆς διαθήκης· πάνω ἀπ' αὐτὴν Χερουβεὶμ τῆς θείας δόξας κάνουν ἴσκιο στὸ κάλυμμα». Πάνω σ' αὐτὰ δὲ τὰ Χερουβεὶμ παρουσιαζόταν συχνὰ στοὺς ἄξιους ὁ Θεὸς τῆς δόξας. Γιὰ τοῦτο κι ὁ Παῦλος τὰ ὠνόμασε Χερουβεὶμ τῆς δόξας.

Βλέπεις, τυφλὲ, πῶς καθῶς ἐλέγαμε πιὸ πάνω, **εἶναι ἅγια τὰ ὁμοιώματα τῶν ἁγίων προτύπων;** Καὶ πῶς εἶναι δαίμονες μιανοὶ καὶ παμμίανοι καὶ μιανὰ καὶ παμμίανὰ τὰ εἰδωλὰ τους, κι ὅποιοι σέβονται τούτους καὶ τὰ εἰδωλὰ τους θὰ κληρονομήσουν μαζὶ μ' αὐτοὺς τὴν αἰώνια φωτιὰ; Κι ἡ φωτιὰ εἶναι μερίδα τῆς κληρονομίας τῶν Βογομίλων, γιατί καὶ γι' αὐτοὺς εἶναι κατάλληλη ἡ φράση «Οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι δαιμόνια». Πρόσεξε τὴν ἀρματωσιὰ τοῦ λόγου. Κάθε ἄνθρωπος ποὺ κυβερνᾶται ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ τὸ λογικόν, τὸ Θεὸ ποὺ λατρεύει τὸν παραδέχεται καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς δημιουργὸ κι ὅλων ὅσα βρίσκονται στὴ γῆ, κι ὅποιος ἦταν στ' ἀλήθεια ὁ δημιουργὸς τους, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ Θεός. Οἱ Βογομίλοι ἀποδίδουν τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου στὸ διάβολο, ὥστε συμφωνεῖ μὲ τὴ γνώμη τους καὶ Θεὸ αὐτὸν τὸν νομίζουν καὶ νὰ τὸν προσκυνοῦν κι εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Βογομίλων δαιμόνιο καὶ εἰδωλὰ τούτου καθένας ἀπὸ τοὺς Βογομίλους, ποὺ γίνεται πέρα γιὰ πέρα ὅμοιος μὲ τὸ πρότυπό του. Εἶναι καὶ τοῦτοι σκοτεινόμορφοι δαιμονοπρόσωποι. Ὅμοιοι μ' αὐτοὺς νὰ γίνουν ὅσοι τοὺς τιμοῦν καὶ τὶς βλασφημίες τους παραδέχονται κι ἄς εἶναι οἱ παρόμοιοι ὅλοι κάτω ἀπὸ αἰώνιο ἀνάθεμα.

Μποροῦσα νὰ προσθέσω κι ἄλλα σ' ὅσα ἔχουν ὡς τώρα λεχθῆ, γιὰ νὰ φανῆ ἡ παραφροσύνη τῶν Βογομίλων ἀλλὰ ἡ πανιέρη ἀκολουθία τῆς θείας μυσταγωγίας, μᾶς προσκαλεῖ τώρα νὰ τὴν ὀλοκληρώσωμε. Ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀλήθειας καὶ φίλοι τοῦ ψεύδους θὰ δεχθοῦν τὸ ἀνάθεμα ἀπὸ ὅσους ἔχουν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ. Ἐγώ, τρισαγαπητὰ παιδιὰ μου, ἀφοῦ κάμω μιὰ σύντομη παραίνεση στὴν ἀγάπη σας γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν σας θὰ σταματήσω. **Θυμοῦμαι ὅτι καὶ κάποια ἄλλη φορὰ**

σᾶς ἐδίδαξα καὶ σᾶς συμβούλεψα νὰ ἀκολουθῆτε τὴ συνήθεια τοῦ ἐνὸς φαγητοῦ τὴν ἐνάτη ὥρα τὶς πέντε ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος κατὰ τὴν ἀγία νηστεία. Γιὰ τὸ ἴδιο πάλι παρακαλῶ τὴν ἀγάπη σας. **Αὐτὸ εἶναι νηστεία· ἡ μέτρια τροφή τὸ ἀπομεσήμερο.** Ἄν δὲν κάμης ἔτσι ἀλλὰ γευματίζης τὴ συνηθισμένη ὥρα, αὐτὸ εἶναι κατάλυση κι ὄχι καθιέρωση τῆς νηστείας, ἀκόμα κι ἂν τὸ τραπέζι μας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀπλᾶ καὶ λιτὰ φαγητά· οὔτε νηστεύεις ἂν δὲν χρησιμοποιῆς τὸ κρέας. Μὴ γελιέσαι· **πρέπει τὸ στομάχι πού ἐπιθυμεῖ φαγητὸ πρὶν τῆς ὥρας νὰ τὸ συγκρατῆς.** Εἶσαι τοῦ Χριστοῦ δοῦλος. Ὑπηρετήσε πρῶτα τὸν Κύριό σου. **Στάσου κοντά του μὲ τὴν προσευχή.** Τροφή του πρόσφερε τοῦ τῆ φροντίδα τῆς σωτηρίας σου, αὐτὴ εἶναι ἡ δικὴ του δυνατὴ πεῖνα. Ὑστερα ἀσχολήσου μὲ τὴ φροντίδα τοῦ δικοῦ σου στομαχιοῦ. **Ἐνῶ ἂν θεωρῆς αὐτὴ προτιμότερη ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία τοῦ Κυρίου σου, δὲν εἶσαι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ ἀλλὰ τοῦ στομαχιοῦ.** Καὶ τοῦτο, **ὀφείλουμε νὰ τὸ κάνουμε πάντοτε, νὰ προτιμοῦμε τὴν ὑπηρεσία καὶ τὴ δοξολογία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴ σωματικὴ τροφή.** Ἀλλὰ ἐπειδὴ εἴμαστε ἀσθενεῖς ἢ καλύτερα ὀκνηροὶ καὶ βαρεῖς, ἅς τὸ ἐφαρμόσωμε τουλάχιστο σ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες τῆς νηστείας καὶ ἅς σταματήσωμε τὴν κατηγορία τῶν Λατίνων ἐναντίον μας πού μᾶς ἐκτοξεύουν, ἐνῶ ἐκεῖνοι τρῶνε πιὸ ἀργὰ καὶ μιὰ φορά τὴν ἡμέρα.

Ἀλλὰ ἐκεῖνοι, λένε μερικοί, ἂν τρῶνε πιὸ ἀργά, πιὸ ἀργὰ ἐπίσης σηκώνονται ἀπὸ τὸ τραπέζι. Κι εἶναι ἀφθονώτερα τὰ φαγητὰ τους. Ψάρια καὶ χορταρικὰ καὶ ὄσπρια μὲ λάδι καθημερινὰ τρῶνε κατὰ κόρον, ὥστε ἀργὰ τὸ βράδυ τῆς ἄλλης ἡμέρας νὰ γίνῃ ἡ χώνεψη τῶν φαγητῶν. **Κράτησε τὴ γλῶσσα σου, ἄνθρωπε, ἀπὸ τοὺς λόγους, ὅπως καὶ τὸ στόμα ἀπὸ τὴν τροφή καὶ σὺ πού δὲν τρῶς, μὴν κρίνης ἐκεῖνον πού τρῶει.** Δὲ σοῦ λέγω βέβαια νὰ ζηλέψης γενικὰ τὸν τρόπο τῆς Λατινικῆς νηστείας, ἀλλὰ τὸ σχετικὸ καλὸ πού περιέχει. **Ὁ φρόνιμος γνωρίζει νὰ ἀντλῆ ὄχι μικρὴ ὠφέλεια ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸ καὶ τὸ βλαβερό.** Ὅταν λοιπὸν ὁ Κύριος μᾶς παραγγέλη «Νὰ γίνετε φρόνιμοι ὅπως τὰ φίδια καὶ ἀθῶοι ὅπως τὰ περιστέρια», δὲ μᾶς συμβουλεύει νὰ μιμηθοῦμε τὴν ἱκανότητα τοῦ φιδιοῦ νὰ δηλητηριάζει καὶ νὰ σκοτώνῃ, οὔτε τὴν ἀνοησία τοῦ περιστεριοῦ. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ φίδι τὴν προφυλακτικότητα καὶ τὴ φροντίδα πού δείχνει γιὰ τὸ κεφάλι του -φροντίζει τὸ φίδι νὰ προφυλάξῃ ἀπ' ὅλο τὸ σῶμα τὸ κεφάλι- Κι ἀπὸ τὸ περιστέρι τὴν ἀκακία του, τὴν ἀνοχὴ πρὸς ἐκεῖνους πού τὸ ἀδικοῦν, τὴν πραοότητά του· ὅταν τοῦ παίρνουν τὰ μικρὰ του ὑπομένει τὴν ἀδικία, δὲν φεύγει ἀπὸ τὸ σπίτι. Αὐτὰ νὰ ζηλεύωμε, τὰ ἄλλα νὰ τ' ἀπορρίπτωμε μακρὰ. Τοῦτο κάνε καὶ σύ. Τὸ πλεονέκτημα πού ἔχουν οἱ Λατίνοιοι -ὄτι γευματίζουν ἀργά-μιμήσου το. Τὴν πολυφαγία χάρισέ τους τὴν.

Ἄν ὅμως δικαιολογήσαι· «Μὲ καταβάλλει ἡ πεῖνα κι ἀναγκάζομαι νὰ τρώγω, δὲν ἡμερώνεται ἀλλοιῶτικα τὸ φοβερὸ θηρία, τὸ στομάχι, ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ. Γι' αὐτὸ, ἀγαπητέ μου, ἡ περίοδος αὐτὴ λέγεται νηστεία κι εἶναι γιὰ νὰ περιμένουμε. **Ὅποιος ἀποφεύγει τὴν πεῖνα, ἀποφεύγει καὶ τὴ νηστεία καὶ ἐπιζητεῖ τὸ χορτασμό.** **Ὁ χορτασμός κι ἡ νηστεία εἶναι τόσο ἀντίθετα ὅσο τὸ νερὸ καὶ ἡ φωτιά.**

Όταν πεινάς, συλλογίζεσαι την τρυφή του Παραδείσου, την απόλαυση των αγαθών, τη μελλοντική δόξα. Άνοιξα τότε το στόμα σου και γέμισέ το από ύμνους Δαυϊτικούς. Μίλησε με παρρησία στο Χριστό «Έγώ θα παρουσιασθώ με δικαιοσύνη απέναντί σου, θα χορτάσω αντικρύζοντας τη δόξα σου», όταν έρθης με τη συνοδεία των αγίων αγγέλων να αμείψης καθέναν ανάλογα με τα έργα του. Η συγκεκριαλαίωση του λόγου. Ανάμεσα από πολλές θλίψεις πρέπει να μπούμε στη βασιλεία των ουρανών, επειδή είπε **«στενός και θλιμμένος ο δρόμος που οδηγεί στη ζωή, πλατύς κι ευρύχωρος αυτός που μάς πηγαίνει στην καταστροφή»**. Αν θέλεις να φτάσης στην αιώνια ζωή, να υποφέρης όσα είναι θλιβερά και προκαλούν λύπη στις αισθήσεις. Είναι αδύνατο να φτάσης σ' αυτήν από άλλο δρόμο. Αν όμως αποφεύγης τον τραχύ και το δύσκολο και ξεκλίνης στον ευρύχωρο δρόμο, γνώριζε ότι το τέλος του είναι ή ασβεστη φωτιά και το ακοίμητο σκουλήκι. Σου έκαμα τη διάκριση διαμαρτυρήθηκα, όπως βλέπεις, και σου παρουσίασα τους δύο δρόμους και την κατάληξη και των δύο. Όποιον θέλεις ακολουθήσε. Τοῦτο τὸ ἕνα θέλω μόνο να γνωρίζης· **κι αν έκατο όλόκληρα χρόνια κακοπαθήση κανένας στον κόσμο τούτο, δεν είναι τίποτα μπροστά στο βασανιστήριο της γέενας. Μακάρι εμείς με μερικές μικρές θλίψεις κι ασήμαντη ταλαιπωρία να βρούμε την αιώνια απόλαυση στους ουρανούς με τη χάρη και τη φιλανθρωπία του Κυρίου και Θεού και Σωτήρα μας Ίησοῦ Χριστοῦ.** Σ' αυτόν ανήκει ή δόξα, μαζί με το άναρχο Πατέρα του και τὰ πανάγιο και άληθινά ζωοποιό Πνεῦμα τώρα και πάντοτε και στους αιώνες. Αμήν.

(Μητροπολίτου Τρίκκης και Σταγών Διονυσίου, "Πατερικόν Κυριακοδρόμιον", Τόμος Δεύτερος, Αθήναι 1969, σελ. 165-180)

(Πηγή ψηφ. κειμένου: kirigmata.blogspot.com)